

BOTANISKA SÄLLSKAPET I JÖNKÖPING

STYRELSENS VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2004

Allmänt

Verksamhetsåret 2004 har omfattat fem föredrag med bildvisningar och sex exkursioner inklusive de Vilda Blommornas dag. Därtill har traditionellt Medlemmarnas afton ordnats i december. Nedan följer en redovisning av dessa under punkten sammankomster.

Samkvämen har som vanligt under de senare åren hållits i Allianskyrkan, Östra Storgatan 56, Jönköping.

Styrelsen har haft fem protokollförda sammanträden under året.

Medlemmar i sällskapet har som tidigare fagat och slagit ängen i Ubbarp, Barnarp för den utrotningshotade orkidén *vityxne*, som tyvärr inte visat sig sedan 1997. Sällskapet har som tidigare sökt och fått EU-stöd om 1350 kr per år. Ragnar Lerner ansvarar för arbetets utförande enligt Länsstyrelsens åtgärdsplan.

Botaniska Sällskapet är medlem i Föreningen Smålands Flora. Årsavgiften är 50 kr och i denna ingår medlemsbladet Parnassia, som utkommer med två nummer per år.

Sällskapet är också medlem i Svenska Botaniska Föreningen till en årskostnad av 295 kr, vilket inkluderar medlemsskriften Svensk Botanisk Tidskrift, sex nummer per år.

Sällskapet har under året varit representerat i Naturvårdsgruppen i Jönköpings kommun genom Magnus Thorell och Caroline Edelstam.

Ekonomi

Sällskapets kassabehållning uppgick vid årets slut till 19703:40 kr, fördelat på banktillgodohavanden 17336:74 kr, postgiro 1208:66 kr, och kontanter i kassan 1158 kr. För Sällskapets ekonomi i övrigt hänvisas till kassabokslutet som redovisas vid årsmötet.

Stödjande myndighet

Jönköpings kommuns kulturnämnd har under året anslagit 1500 kr till Sällskapets verksamhet.

Medlemsantal

Sällskapet hade 31 december 2004 181 medlemmar. Under året har nio medlemmar lämnat Sällskapet medan 12 medlemmar har tillkommit.

Medlemsavgift

Medlemsavgiften har under året varit 60 kr för vuxen och 10 kr för ungdom under 20 år.

Bibliotek

Sällskapets bibliotek förvaras på Naturskyddsföreningens gård Ingaryd i Tenhult.

Södra Vätterbygdens Flora

Under 2004 har arbetet med färdigställande av SVF:s flora fortsatt under ledning av Hans Thulin. Vid halvårsskiftet hade hela det datalagda materialet omarbetats och förberetts för omläggning till ett modernt databassystem Microsoft Excel. Denna omläggning med bl a en effektiv sökfunktion är absolut nödvändig för att det fortsatta floraskrivandet skall kunna utföras. Under hösten har ytterligare korrigeringar i datamaterialet gjorts med tillägg och rättelser. Under 2005 skall datamaterialet med hjälp av Åke Rühling överföras till Excel och dessutom tillkommer en datalagd utbredningskarta för varje art. Hans Thulin har redan börjat skriva på artdelen av SVF flora. Sannolikt kommer denna artdel att omfatta cirka 1300-1400 arter. En redaktionskommitté för floran har bildats och där ingår Anders Bertilsson, Magnus Thorell och Hans Thulin.

Styrelse

I styrelsen har följande personer ingått:

Hans Thulin, ordförande
Magnus Thorell, vice ordförande
Martin Sjödahl, protokollsekreterare
Lennart Persson, kassör
Anders Bertilsson, programansvarig
Caroline Edelstam
Britta Pilkvist
Inger Bergqvist, suppleant
Marianne Rydén, suppleant

Revisorer:

Arne Persson
Gösta Eriksson
Kerstin Pilkvist, suppleant

Valkommitté:

Eva Eriksson
Ulla Staaf
Bengt Olsson

Sammankomster

28 jan. Rune Gustavsson: Granspiror, räfserskor och jordtungor. Ett år på ängen. ”Slåttergubben” Rune Gustavsson berättar och visar fina bilder från sitt Västra Fagerhult i Flisby socken där han är fritidsjordbrukare. Till professionen är han kirurg på länslasarettet Ryhov. Vi får, på ett mycket trevligt sätt, se hur vegetationen och floran ändrar sig under de fyra årstiderna. Rune beskriver skötseln av slåtterängarna och visar bilder på, inte bara kärlväxter, utan även intressanta svampar. Ängarna är mycket artrika på höglandet, och området har föreslagits ingå i Natura 2000 – det europeiska nätverket av värdefull natur.

Ängarna ligger på 320-330 m höjd. Marken är karg och mager på ren urbergsgrund med granit. Träden är gran, tall, björk och asp. Här finns ingen ädellövskog. Gården är den sydligaste i byn, och på 1700-talet kallades området Södra Ängarna, innan byn skiftades och en av gårdarna i byn flyttades hit. Gården kallas än idag Sörängen.

De värdefullaste markerna som slås med lie består av en större äng om ett halvt ha och en mindre om ca 0,1 ha. Den större ängen kallas Källängen och är till största delen en fuktäng. Ängen sluttar och fuktigheten varierar från frisk till fuktig till våt. Den lilla ängen ligger på fast mark – en hårdvallsäng enligt gammalt språkbruk. Utöver dessa artrika ängar slås ytterligare minst ett halvt ha med lie runt gården. Intilliggande betesmarker betas av nötkreatur.

Vinterbildarna visar vedhuggning av gran, avverkning av enebuskar som material till gårdsgårdar som inramar markerna närmast gården.

Våren kommer med fagning, d v s räfsning och eldning av gammalt löv och ris. Vitsipporna dyker upp liksom skålsvamp, vårskivling och toppmurklor. Höjdpunkten är granspiorna, som finns på den stora ängen i 1000-tal och har ökat markant sedan slåttern återupptogs för ca 15 år sedan. Blomning sker från början av maj under hela juni fram i början av juli.

Fågelbären blommar sedan liksom smörbollarna.

Under sommaren kommer jobb med att reparera och bygga nya gårdsgårdar. Vidjor av grangrenar görs mjuka och formbara över öppen eld.

Högsommaren kommer med full blomning inte minst på torrängen med prästkrage, mandelblom och gökärt. Hundkäxen dyker upp på den kväverika delen och svartkämparna ses på den näringsfattiga delen. Gökärten – gökamaten – tillverkar sitt eget kväve. Kattfot finns kvar nu bara på en liten tuva. Staggen ses här också. Detta gräs gillas inte av betesdjuren och inte heller av bonden, då den slöar lien. Vi får se ormröt, som trivs bra här på höglandet. Den är annars vanlig i norra Sverige. Låsbråken ses också här vid vägkanten. Svinroten var förr en högt skattad ängsväxt. Den gillar rörligt markvatten och sluttande frisk mark. Förekomst av denna art tyder på att det rör sig om en flera hundra år gammal äng. Vi ser bilder på jungfrulin, doftande grönvit nattviol, jungfru Marie nycklar, darrgräs och slåttergubbar. På den blöta delen av ängen finner man kärrspiror, gökblomster, älggräs, veketåg och säl. Älggräset är inget slåttergräs – det vill man helst ta bort. Ett antal starrarter såsom loppstarr, stjärnstarr, ängsstarr, grönstarr och hirsstarr hittas i denna fuktiga del. Sensommaren följer med slåttergille där många hjälper till. Kvinnorna räfsar. Trevliga pauser görs med fika och pratstunder. Höet torkas i kuvar. Det tas sedan bort för att förhindra näringstillförsel av den magra marken. Nu ser vi lilla blåklockan, slåtterblomman, gulmåran och i kanterna ljung. Korna släpps in på bete på återväxten under sensommar och höst. Deras tramp gynnar växtligheten genom att de trampar ner frön.

Under hösten kommer sedan svamparna. Svampkännaren Johan Nitare har hjälpt till med artbestämningar och noterat fyra olika svamptyper. 1. Vaxskivlingar. 2. Rödskevlingar 3. Fingersvampar 4. Jordtungor. Varje grupp är representerat med 20-30 arter inom varje grupp. De har olika biotopkrav. Jordtungorna ogillar kväve och skyr fosfor- således uppskattar de mager mark. Vaxskivlingarna är gula, orange eller röda till färgen. Scharlakansvaxskivling, blodvaxskivling, praktvaxskivling, toppvaxskivling får vi se fina bilder av.

Rödskevlingarna har röda sporer på skivorna. Ett antal olika noppingar får vi bekanta oss med, bl a blånopping.

Fingersvampar i olika färger, vita, rosa, violetta med egna namn.

Jordtungor till slut är svårbestämda. De flesta svarta, kommer sent på hösten. Vi ser fjällig och svart jordtunga.

Årsmöte. 10 mars. Hans Thulin: Västa Australiens vårflora. Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar och kaffesamkväm höll Hans Thulin ett föredrag med bildvisning från en månads lång vistelse i Västa Australien med utgångspunkt från huvudorten Perth. Bilderna var tagna under södra halvklottets vår och försommar.

Australien har en alldeles speciell flora med cirka 20.000 arter varav 80% är endemer. Västa Australien har 12.000 arter varav 9.000 arter finns i den besökta sydvästra delen. En stor del av dessa är endemer. Orsaken härtill är att Australien tillhörde Gondwanaland och separerades för 110 miljoner år sedan. Indien lämnade då Australien och Afrika. Antarktis flöt iväg för 65 miljoner år sedan. Vissa familjer som Proteaceae hittar man också i södra Afrika och Sydamerika. Området har varit extremt stabilt geologiskt sett de sista 45 miljoner åren. Västa Australien har legat över havsytan i över 200 miljoner år. Ingen vulkanisk aktivitet har förekommit de sista 160 miljoner åren. Området har aldrig varit nedisat. Västa Australiens klimat har varit varierande under årmiljonerna med lateritjordar (röda tropiska aluminiumrika jordar) och för det mesta sedan torra varma klimattyper med stor erosion och sandiga områden. Detta har gett en alldeles speciell flora.

Sedan har Västa Australien haft en ö-liknande situation med två stora oceaner (Indiska och Antarktiska oceanen) som gränser sedan mer än 65 miljoner år. De stora australiska öknarna har sedan isolerat Västa Australien i mer än 25 miljoner år. Dessa öknar blir allt torrare med åren och har status som verklig öken i mer än 5 miljoner år.

Speciella pollinationsförhållanden har under årmiljonerna utvecklats i Västa Australiens SV del. Det föreligger en enorm diversitet i florans. Nektarätande djur och fåglar är inbegripna i pollinationen. Olika insekter har speciella pollinationsförhållanden gentemot vissa arter, t ex en geting mot vissa orkidéer, en fluga gentemot en Hakea-art (Stinking Roger).

Bilder visas dels på vegetationen i Perths omgivning i Banksia-Eucalyptus woodland, Jarrah-Marri forest, Karri-Tingle forest, Wandoo woodland, dels de vanligaste och vackraste arterna i de olika familjerna.

Några exempel på familjer och släkten: Proteaceae med släktena Banksia, Grevillea, Hakea, Dryandra. Släktet Banksia omfattar 50 fantastiskt vackra arter med stora praktfulla blomställningar.

Myrtaceae (myrtenväxter) med släktena Eucalyptus, Melaleuca, Verticordia, Kunzea, Darwinia, Beaufortia, Callistemon, Baeckia och Leptospermum. Släktet Baeckia är uppkallat efter en svensk läkare och professor – Abraham Bäck, (1713-1795) från Serafimerlasarettet i Stockholm. Han är grundare av det svenska medicinalväsendet, nuvarande Socialstyrelsen.

Mimosaceae med släktet Acacia kallas i Australien wattles och omfattar 800 arter med mycket vackra blomställningar. Haemodoraceae med de kända kangaroo-foot – Anigozanthos, och Conostylis.

Fabaceae är rikligt företrädd med Daviesia, Kennedia, Hovea, Swainsonia, med Sturt's Desert Pea- en fantastiskt vacker ökenväxt med sina scharlakansröda blommor. Vidare Chorizema och Jacksonia.

Rutaceae är representerat av den doftande Boronia, av vilken parfym tillverkas.

Liliaceae uppvisar vackra arter med de blå Thysanotus. Orchidaceae har Caladenia och Diuris.

Dilleniaceae har den gula Hibbertia.

Asteraceae har Senecio-arter liksom Helichrysum.

Xanthorrhoeaceae med släktena Kingia och Xanthorrhoea. Kallas i Australien 'Black Boys' med sina svarta stubbar- Grass Trees. De är nära besläktade med Liliaceae.

Eucalyptus uppvisar över 550 arter med många vackra blommor. Dessa arter producerar alla ett hartsliknande gummi och trivs helst på näringsfattig mark. Kallas i Australien gum trees.

Denna vegetationstyp – mallee – omfattar träd eller buskar, som trivs med svår sommartorka, sparsamma vinterregn och har omfattande skogsbränder årligen. Den motsvaras av medelhavsområdet macchia.

Till slut vill jag nämna de vackra rosa och röda Gladiolus caryophyllaceus – vilda gladiolus, som man ser överallt längs vägar och motorvägar på försommaren.

31 mars. Tomas Burén: Mina feta kompisar - Sedum och andra fetbladsväxter.

I Krok och Almquists flora, 24:e upplagan, tryckt 1967, nämns tre släkten inom familjen *Crassulaceae* – fetbladsväxter, nämligen *Sempervivum*, *Sedum* och *Crassula*. Sedan dess har man brutit ut ett antal arter ur *Sedum* och gjort nya släkten. Tomas föredrag handlade om denna nya taxonomi och exempel hämtades från såväl den vilda floran som de odlade prydnadsväxterna. En del av de senare har numera kommit ut från trädgårdarna och kan påträffas i det vilda.

Vi börjar med *Rhodiola*. Här finns 60 arter. Många känner till vår inhemska rosenrot, en fjällväxt, som även växer i Bohuslän. (Den visades vid Rönnäng under vår resa till Tjörn för några år sedan.) Släktet har stor utbredning i Asiens bergstrakter. Härifrån kommer även prydnadsväxter, t. ex. rosettfetblad *R. pachyclados*.

Härefter följer *Hylotelephium* med 25-30 arter, de flesta från Asien. Hit hör vår välkända kärleksört *H. telephium* ssp. *maximum*. Välkänd är också den vackra prydnadsväxten höstkärleksört, en hybrid mellan kinesisk kärleksört och den europeiska röd kärleksört *H. spectabile* x *telephium* ssp. *telephium*. Flera odlade kärleksörter förekommer numera förvildade.

Släktet *Orostachys* består av ca 12 arter i främst Asien. Släktet *Phedimus* har 15-20 arter i Europa och Asien och är mer välkänt hos oss genom kaukasiskt fetblad *Ph. spurium* och gyllenfetblad *Ph. aizoon*.

Nu till släktet *Sedum* med ca 400 arter i Europa, Asien och Nordamerika. Hit hör alltså våra fetknoppar. Av de fetknoppar Tomas visade bilder på kan nämnas lydsk fetknopp *S. lydium*, som förekommer som trädgårdsväxt i Jönköpingstrakten och spenslig fetknopp *S. gracile*, som växer förvildad i Taberg. Hemmahörande i Södra Vätterbygden är gul fetknopp *S. acre*, liten fetknopp *S. annuum* och stor fetknopp *S. rupestre*.

Slutligen nämndes släktet *Graptopetalum* med ca 16 arter i Mexico och södra USA, ej härdiga i Sverige.

28 april. Vårpromenad i Strömsbergsskogen med Martin Sjödahl. Här gick promenaden med 21 deltagare ut från Strömsbergs norra parkering upp mot bokskogen mellan åkrarna, vidare mot Vassnöden och Rävakullen och tillbaka till Strömsberg igen. Martin hade bestämt sig före exkursionen att vi var absolut tvungna att hitta minst en blommande ört per deltagare. Detta klarade vi med några arters råge som väl var. Strömsbergsskogen är känd tidigare för förekomsten av storgröe och mellanhäxört – som vi inte skulle träffa på nu. Rävakullen har redovisat vårärt tidigare. Rika blåsippsluttningar finns här också.

Vi går utmed allén upp mot bokskogen och noterar blommande hästhov, vårlök, vitsippa, svalört, gulsippa, desmeknopp, jordreva, gökärt och nästan blommande blåbär.

Bokskogen har planterats på de tidigare hagarna och bland bokarna finner vi douglasgran och kanske sitkagran- *Picea sitchensis*. Flera av ädelgranarna är här självsådda – vi finner sådan douglasgran- *Pseudotsuga menziesii* med sin oregelbundna grening. Sedan följer vitsippsdalar. Silvergran, *Abies alba*, känner vi igen på barrens utseende och den vitaktiga undersidan.

I den följande dalgången brukar man på sommaren se nordlundarv. Men nu blommar lungört, gullpudra, harsyra, vårfryle, kabbleka och nejlikrot. Åkerfräken är på gång liksom sommargyllen. Däremot majsmörblomma är i blom.

Vid Vassnöden ser vi ännu ej blommande mandelblom, blommande nagelört, knippfryle och återigen kabbleka. Vid Rävakullen träffar vi på mängder med blommande blåsippa, några blommande tandrot, ormbär, vispstarr, ekorbär, måbär och faktiskt även blommande vårärt. Ängssyra och maskros kommer närmast liksom en hel mängd blommande gulsippor då vi närmar oss Strömsbergs gård. Här ser vi också parksallat, stinksyska och häckvicker samt druvfläder i knopp.

Vid Strömsbergs gård hittar vi både vårlök och dvärgvårlök tillsammans intill pärondoftande jättethujor och även revsmörblomma. Vi lär oss skillnaden mellan de båda vårlökarna – pedagogiskt placerade intill varandra!

Vi klarade 22, ev. 23 blommande vårörter på den 4, 3 km långa kvällsvandringen i härligt vårväder.

26 maj. Rune Gustavsson: Utflykt till Västra Fagerhult, Flisby sn – slätterängen. Vi beser nu slätterängen med sin förnäma försommarprakt med blommande granspiror i mängd, kärrspiror, låsbräken, jungfrulin och alla de andra tidigare nämnda arterna från Runes bildvisning och föredrag från i januari. Vi ser bl a svinrot, ormrot med sina guldglänsande nerver på undersidan av bladen, kärrfibbla, blåsuga, smörbollor, humleblomster, vårstarr, gökärt, jungfru Marie nycklar, kärrviol, loppstarr, nålstarr, vårbrodd, kattfot, ängsbräsma, kabbleka och ängsmaskros med sin rödstrimmiga stjälk och utåtstående foderblad. Grönvit nattviol ser vi också. Ängen uppvisar sammanlagt 150 arter. En art man skall nämna här är trampgröe – *Poa supina* – som ses på äldre gårdar på högländet och som gynnas av tramp. Fagerhult ligger i växtzon fem med ett klimat motsvarande mellersta Hälsingland.

12 juni. Exkursion till östra Skåne under ledning av Kjell Arne Olsson. I vackert försommarväder styrdes kosan med en förväntansfull grupp till nordöstra Skåne strax söder om Kristianstad och väster om Åhus. Först besöktes en rågåker i träda vid Hommentorpsvägen med *sandnörel* (*Minuartia viscosa*) vid Lyngsjö gård i Lyngsjö sn. Ett 10-tal exemplar sågs denna gång. Vi får höra att vissa år kan det förekomma 1000-tals exemplar. Här i Lyngsjö finns kalkfuktängar och sandstäpp vid kyrkan. Detta är nu landets enda lokal med sandnörel, mot ett 50-tal tidigare på 1900-talet. Arten är liten och mycket svårupptäckt och liknar sandnarv. Sandnörel gillar öppen sandjord. Rågåkern föredras då den släpper igenom mera ljus än andra sädeslag. Intill finner vi den röda *sandglimmen* (*Silene conica*) och *tofsäxing* (*Koeleria glauca*).

Vi vandrar sedan ner mot Lyngsjön där vi iakttar *gräddmåra*, *majviva*, *johannesnycklar*, *darrgräs*, *majnycklar*, *plattstarr*, *loppstarr*, *tvåblad*, *ängsnycklar*, *smävänderot*, *kåltistel*, *humleblomster*, *kärrknipprot*, *kärrstjärnblomma*, *kärrsälting*, *vattenmåra*, *gökblomster*, *vippstarr*, *sumpmåra*, *slätterblomma*, *åkermynta*, *kärrspira*, *kabbleka*, *näbbstarr*, *spikblad*, *tätört*, *tagelsäv*, *höskallra*, *knappsäv*, *tuvull*, *gåsört*, *bäckveronika*, *hundstarr*, *honungsblomster*, *plattsäv*, *jolster*, *bunkestarr*, *slankstarr*, *hirsstarr*, *kråklöver*, *ängsull* och *blodrot*. Lyngsjö äng och naturreservat som bildades 1959 betraktas som kalkfuktäng och rikkärr och här har varit bete tidigare. Det är en källsjö utan tillflöde belägen i sandig torr mark. Grundvatten strömmar upp i ytan. Sjön sänktes för cirka hundra år sedan. I sjön finns skäggdopping, rödbena, trädlärka och brun kärrhök.

Därefter besöktes järnvägs korsningen i Everöd, där vi finner sandig torrmark och en välutvecklad sandstäpp. Vi bekantar oss med *sandnejlika* (*Dianthus arenarius*), *toppjungfrulin*, *gul fetknopp*, *liten sandlilja* (*Anthericum ramosum*), *backtimjan*, *sandtimotej* (*Phleum arenarium*), *grådådra*, *sandkrassing*, *tofsäxing*, *grusviva* (*Androsace septentrionalis*), *fältsippa* (*Pulsatilla pratensis*), *hedblomster* (*Helichrysum arenarium*), *låsbräken* och *sandsvingel* (*Festuca polesica*). Runtomkring ser man tallskog. Här gick järnvägen Kristianstad – Gärsnäs tidigare, och området har tidigare varit igenvuxet.

200 meter längre åt SV om man följer järnvägen träffar man på ett litet bestånd av *sandvedel* (*Astragalus arenarius*). Omkring finner man *getväppling*, *luktvicker* (*Vicia tenuifolia*), *puktörne* *Ononis spinosa ssp. maritima*) och *fältvädd*.

Färden gick sedan vidare och vi passerade över Vramsån vid Gärds Köpinge, där *jättemöjan* (*Ranunculus fluitans*) har en av sina huvudförekomster. Vi hann t o m se möjan i ån. Den förekommer här på sitt enda ställe i Sverige men på drygt tio lokaler på flera kilometers sträcka av ån.

Vi far sedan mot Åhus för ett besök på Östra Sand. Här är marken sandig och kalkrik och ger en mångfaldig vegetation med många spännande arter. Sandstäpp föreligger, den finaste i landet och är östra Skånes botaniska stolthet. Området tillhör Rinkaby skjutfält och marken hölls öppen genom den militära aktiviteten. Först går vi igenom en fin pyrolaskog med tall och *klotpyrola*, *grönpyrola*, *björkpyrola*, *ögonpyrola*, vidare *kal tallört*, *johannesnycklar*, *skogsknipprot*, *skogsnattviol*, *fältsippa*, *ryl*, *tofsippa*, *matfibbla*, *duvvicker*, *backglim*, *sommarvicker* och *taklosta*.

Efter att ha gått genom skogen kommer man ut på en öppen sandig mark med den förnäma sandstämpan. Arealen av denna biotop var 1994 50 ha i Sverige med huvudsakligen Skåne som enda landskap med några små fläckar på Öland. Idag 2004 är arealen högst 20-30 ha. Biotopen kräver varma torra somrar, sandig kalkrik mark, och marken skall röras om då och då. Regn urlakar marken. Då kan den övergå i borsttätelhet. Ledart för sandstämpan är tofsäxingen. Man kallar biotopen Koelierasamhälle. Vi finner *sandnejlika*, *tofsäxing*, *sandsvingel*, *pukvete*, (*Melampyrum arvense*) *sandstarr*, *sandtimotej*, *backtimjan*, *gulmåra*, *gul fetknopp*, *fältsippa*, *mjuknäva*, *grådådra* och *vårarv*. Nere vid stranden finner vi *saltarv*. *Skånsk sandnejlika* (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*) är en endem för Skåne. *Pukvete* såg vi också rödblommade vid infarten till Åhus efter golfbanan tillsammans med *blåeld*.

Färden går vidare till nästa toppenställe – Tosteberga ängar, belägna öster om slottet Trolle-Ljungby. Här är biotopen en blockrik morän med kalkinslag utmed kusten. Området har länge använts till bete och så var fallet nu också med en skock intresserade kor på ängarna. Vi förväntade oss att få se *fältnocka* (*Tephrosia integrifolia*) och det lyckades med några fint blommande exemplar. Vidare iakttog vi *gullviva*, *St.Persnycklar*, *blåsippa*, *vitsippa*, *gulsippa*, *göknycklar*, *backsippa*, *majviva*, *ängsnycklar*, *solvända*, *brudbröd*, *jungfrukam*, *getapel*, *luddhavre*, *backtimjan*, *älväxing*, *småfingerört*, *äppelros*, *blodnäva*, *luddfingerört*, *luddros*, *vildlin*, *spåttistel*, *backruta*, *ängshavre*, *rosettjungfrulin*, *hassel*, *knölsmörlomma*, *tandrot*, *darrgräs*, *svinrot*, *ängsskära*, *fläder*, *skogskornell*, *hagtorn*, *slån* och *nyponros*. Vegetationen består av täta busksnår med öppna ytor med fullt av stenblock. Detta är Skånes enda skärgård.

Sista etappen på denna botaniskt underbara dag blev Näsby fält – ett tidigare militärt övningsfält nära Kristianstad. Vi begränsade oss till att bese landets enda lokal för *kritsuga* (*Ajuga genevensis*). Vi såg den blomma ymnigt i ett dike nära tidigare kasernerna för P 6 – numera högskolan i staden. Diket ligger på Stridsvagnsvägen. Kritsugan har tidigare funnits i Skåne på andra platser (Limhamn 1949). Näsbylokalen hittades i slutet på 1980-talet och man antar att det är en förvildning, då ett koloniområde tidigare låg här. Kritsugan liknar revsugan, men saknar utlöpare.

13 juni. De vilda blommornas dag. Detta var tredje året detta samarrangemang med övriga nordiska länderna gick av stapeln. Liksom föregående år hölls 4 vandringar detta år:

Tabergs gruvoråde med delar av Kåperyds ängar. Ledare: Hans Thulin

Vattenledningsparken i Jönköping. Ledare: Lennart Persson

Labbarps betesmarker i Bankeryd. Ledare: Magnus Thorell

Mullsjöbäckens ravin. Ledare: Anders Bertilsson

21 aug. Utflykt till Kållandsö vid Vänern, nära Lidköping med Anders Bertilsson. 17 intresserade för en fin sensommar dag till Kållandsö och började dagen vid Backa och Ullersundet i Otterstads sn.

Vandring utgick från gården Backa ner mot stranden. Vi passade först på att skilja på *baldersbrå* och *kamomill* på åkern vi passerade på väg till Vänerns strand och en av Västergötlands artrikaste lokaler, per ytenhet. Här förekommer dels en intressant strandflora, dels en viss flora uppe på bergknallarna strax intill. Av Anders får vi reda på att i denna socken har man i ett par lokaler funnit den sällsynta och hotade arten *flockarun* (*Centaurium erythraea* var. *erythraea*). Inte långt härifrån har man funnit *ävjepilört* (*Persicaria foliosa*) – på Djurö i Vänern.

Vi finner nu vid vår exkursion *jungfru Marie nycklar*, *ängsstarr*, *ängsvädd*, *darrgräs*, *jättegröe*, (*Glyceria maxima*), *kalmus* ute i vassen, *rosenpilört* (*Persicaria minor*), *svärdsilja*, *strandklo*, *gåsört*, *åkermynta*, *sumpfräne*, *sumpnoppa*, *vattenpilörtens* landform, *sydknappsäv*, *vattenskräppa*, *svalting*, *kärrspira*, *vattenmärke* (*Sium latifolium*), *kärrsilja*, *knölsyska*, *sprängört*, *axslinga*, *bredkaveldun*, *pilblad*, *nickskära*, *krypven*, *dyblad*, *gulkavle*, (*Alopecurus aequalis*), *vattenblink*, (*Hottonia palustris*), *trubbnate* (*Potamogeton obtusifolius*), *vattenstäkra* (*Oenanthe aquatica*), *tiggarranunkel*, *äka förgätmigej*, *ryltåg*, *vattenmåra*, *strandskräppa* (*Rumex maritimus* ssp. *maritimus*), *krypnarv*, *igelknopp*, *veketåg*, *gårdskräppa*, *knutnarv*, (*Sagina nodosa*), *gul fetknopp*, *stor andmat*, *jordklöver*, *stymorsviol*, *strandbräsma*, (*Cardamine parviflora*), *dybläddra*, *Callitriche* sp., *sjöfräken*, *sjöranunkel*, *nålsäv*, *bunkestarr*, *ängsvädd*, *gäddnate*, *hornsärv*, *vattenaloe* (*Stratiotes aloides*), *stor igelknopp*, *rödmålla*, *fackelblomster*, *ålnate*, *gräsnate*, *ävjebrodd* (*Limosella aquatica*). Arterna *rosenpilört*, *gulkavle*, *strandskräppa*, *knutnarv* och *strandbräsma* får betraktas som speciella Vänernrelaterade växter. *Strandbräsman* får nog betraktas som det bästa fyndet på denna plats. *Strandskräppan*, som numera inte längre finns vid havet, har vi tidigare funnit vid Hornborgasjön. Den sprids med fåglar utmed Vänern. *Vattenmärket* sprids utefter floder och åar gärna på lerslätter. Uppe på det närbelägna berget hittar vi *bergglim* (*Silene rupestris*), *vårspärgel* (*Spergula morisonii*), *kärleksört*, *stensöta*, *bergssyra*, *klibbkorsört*, *hällebräken*, *svartbräken*, *gaffelbräken*, hybrid *gaffel x svartbräken*, *bergdunört*, *liten ärtstarr* (*Carex viridula* var. *pulchella*), *brunskära*, *axveronika*, *ljung*, *en*, *käringtand*, *gulmåra* och *backnejlika*.

På grönstensgrund finner vi *småfingerört*, *brudbröd*, *glansnäva*, *sandkrassing*, *vitknavel*, *duvnäva*, *axveronika* och *getapel*.

På ängen finner vi *rödklint*, *sandlök* och *rödkörvel*.

Lunch intogs vid Spiken på ytterändan av Kållandsö. Här iaktogs den illaluktande *stallörten* (*Ononis spinosa* ssp. *arvensis*).

Vid det magnifika slottet Läckö gjordes en rundvandring i det fina sommarvädret. Följande arter noterades: *Indiankrasse* (*Tropaeolum majus*), *skär kattost*, *bolmört*, *citronmeliss*, *cikoria*, *färgkulla*, *vitblåra*, *mariatistel* (*Silybum marianum*), *praktkungslys* (*Verbascum speciosum*), *odört*, *strandveronika*, *malört*, *myskmalva*, *ullkardborre*, en *Beta-art*, *ask* och *alm*. *Bolmörten* har ökat sedan man tog hit får för bete. *Strandveronikan* däremot har minskat.

Som sista anhalt på denna givande dag vid Vänern gav vi oss in mot Lidköping och då särskilt dess banvall nära porslinsfabriken. Här hittar vi *spenslig ullört* (*Logfia minima*), *strimsporre*, *harklöver*, *renfana*, *kanadabinka*, *finsk fingerört* (*Potentilla intermedia*), *vit sötväppling*, *gråbo*, *gulsporre*, *tok*, *vanlig ullört*, *vresros*, *grustrav*, *gullklöver*, *mellansporre* (*Linaria repens x vulgare*) och till slut efter en stunds letande *tysk fingerört* (*Potentilla thuringiaca*) - det bästa fyndet på banvallen.

18 sept. Ruderatexkursion i Jönköping, Kättilstorp med Martin Sjødahl.

Ett tiotal inspirerade botanister mötte upp. Till dessa inräknades dessutom besökare från både Göteborg och Stockholm, uppenbarligen hitlockade av vår stads alla botaniska exklusiviteter. De önskade sig en botanisk upplevelse av högsta klass, och sannerligen, det var precis vad de bjöds. Martin hade tillsammans med Anders Bertilsson planerat dagen.

Förts besöktes Kålgården i de centrala delarna av Jönköping. Området växer sakta igen bland annat med gråal och börjar bli en ”stabil” miljö och därmed av mindre intresse för ruderväxter. Vi undersökte grått saltgräs, stubbtåg och sengröe. Vi passade också på att lära oss skillnaderna mellan hybriden regnbågslupin och den vanliga blomsterlupinen. Bladen är styvhårigare på en av dem, vilken var det nu? Hur som helst fanns bägge på platsen.

Därefter besökte vi Torpa och dess ”extrema” botaniska rikedom. I gruset under två balkonger på Sjögatan förevisades kyndelsporre, *Chaenorhinum origanifolium*, en nära släkting till småporre men med betydligt större violetta blommor. Fyndet som är det andra i landet och det första i Småland gjordes endast veckan innan exkursionen. På platsen fanns ett fyrtiotal exemplar varav cirka tio blommade. Nästa anhalt var Torpagatan 13. På trottoaren i springan mot hyreshuset växer sedan senhösten 2003 en planta av murbinka, *Erigeron karvinskianus*. Även detta är Smålands första fynd.

Efter detta ägnades huvuddelen av dagen åt Klämmestorps återvinningsanläggning. Här lämnas trädgårdsavfall för kompostering och stora grus- och stenmassor hanteras. Området visade sig innehålla mycket av både skräpmarksarter och trädgårdsflyktingar. Vi noterade ett drygt hundratal arter, bland annat strålöga, blågull, hamnsenap, hårgängel, revfingerört, flocknäva, gyllenfetblad, astilbe, hybridsnöbär, fänrikshjärta, kamomill, jätteverbena, rödmålla, strandfräne, nattljus, skugggröna, bovete, stefanandra, blodhirs, hönshirs, klöveroxalis, narcisstobak, blodnäva, bergnepeta, bukettspirea, gladiolus, litet sammetsblomster, kapkrusbär, kardvädd, kaplobelia, tomat, rosendunört, rosenhallon, trädgårdsstormhatt, strandveronika, höstrudbeckia, petunia och mycket mer. Som synes en salig blandning. Det som också särskilt bör nämnas är Lennart Perssons fynd av en reva i gruset som fortfarande inte är alldeles säkert bestämd. Mycket talar dock för att det är rabatteternell, *Helichrysum petiolare*. I vägkanten vid viadukten strax utanför området har en färgginst fått fäste.

På vägen ned till stan igen passade vi på att besöka stadsparken. I gräsmattan vid några tallar utanför dansbanan Fröjden visade Magnus Thorell det lilla bestånd av *Potentilla alchemilloides* som han en gång fann där. Växten har ännu inget svenskt namn men fjällkåpefingerört föreslogs på grund av de fjällkåpelika bladen. Vi passade också på att titta på det sällsynta gräset råttsvingel. Det växer rikligt i en grusyta vid minigolfbanan.

Sedan avslutades exkursionen. Alla var dock inte nöjda. Några av deltagarna slutade faktiskt, men de flesta fortsatte. Resan gick till Sannaviken vid Vättersnäs. På gräsmattan där finns gamla brännfläckar efter valborgsfirande. I en av dessa växer rikligt med grusnejlika – faktiskt en rödlistad art. I brännfläckarna växte även praktkungsljus, mattram, nattglim och trädgårdsveronika.

Dagen avslutades i Huskvarnabergen. I klippavsatserna vid avtaget mot Egnahem växer rikligt med kalbinka, en sällsynt underart av gråbinka. I branterna fanns också blommande jättesporre och sträv kardvädd.

20 okt. Johan Rova: Från en botanisk insamlingsresa på Cuba. Johan Rova berättar och visar fina bilder från en botanisk insamlingsresa på Cuba med inriktning på familjen Rubiaceae - kaffeväxterna. Denna familj är den fjärde största av våra växtfamiljer, omfattande cirka 15 000 arter. Familjen är rikligt företrädd i Sydamerika och Karibien och då särskilt Cuba. Resan företogs 1995 och var ett arbete som sedan ledde till en akademisk avhandling vid Göteborgs Universitet.

Insamlingen började i Orientprovinnsen längst ut i öster vid staden Moa, kring en nickel- och manganguva. Serpentinberg omger staden och vegetationen är lågvuxen, risig med buskar, tallar och palminslag. Charrascales-vegetation. Vi får se *Guettarda crassipes* med vackra vita blommor, doftande underbart. En rosépepparsläkting tillhörande Anacardiaceae är giftig även efter 50 år i herbariet! Vi ser en röd Euphorbia-art, en Ananas-art tillhörande Bromeliaceae, men även att det finns rejäla spindlar och grodor på ön. Vi får se hur gråpapper torkas och växter insamlas ute i naturen. Samlandet fortsätter uppe i bergen, där det är fuktigare och nästan regnskog. Här ses *Cecropia*-träd, som liknar papaya. På marken förekommer olika orkidéer, bl a den från sydostasien införda *Phajus tankervilleae*. Vidare följde *Suberanthus stellatus*, ett 4-5m högt träd med mörkröda blommor. Lianen *Marcgravia* med röda blommor och stora nektarier pollineras av kolibrier.

Insamling sker ibland från busstaket. Med på resan var också botanisterna Roger Lundin, Bertil Ståhl och Bertil Nordenstam. Johan berättar om tidigare svenska botanisters äventyr på Cuba och nämner då särskilt Erik Leonard Ekman från Jönköping. Han blev kvar på Cuba i 15 år och avled sedan på Hispaniola i sviterna efter svår malaria.

En ny *Senecio*-art, tillhörande de korgblommigas familj hittas. Den var dittills helt okänd för vetenskapen. I en bäckravin noteras rubiacéen *Exostemma stenophyllum*, som pollineras av svärmarfjärilar. Pinares-skogen med *karibisk tall* visade sig vara artfattig men här fann man i alla fall *Rondeletia alaternoides* - en art som man endast finner i Karibien.

Färden går vidare söderöver och vi får se en bild på *kungspalmen (Roystonea regia)* - Cubas nationalväxt. Även palmen *Washingtonia* med sin 'kjol' ses. Kolonialstaden Baracoa nås och man får utsikt över berget El Yunque. Man vet att Erik Ekman klättrade uppför detta berg.

Söder om bergsområdena på östra Kuba råder regnskugga och vid havsranden är vegetationen torr och taggig. Således finner man olika kaktusar såsom *Melocactus* i full blom. Johan är glad att han inte blivit kaktusbotanist! Svårt att insamla dessa arter. En annan taggig art inom Rubiaceae är *Randia*.

Vi ser nu bilder från strand och det karibiska havet. Insamling av *Strumpfia maritima* göres och DNA-sekvenser fås fram så småningom. På stranden ses den vackra *blomman för dagen (Ipomoea)*.

Guantanamoområdet nås och här får vi se den hotade arten *Palicourea alpina* på ett berg utanför basen. Arten hotas av telemastbyggandet på diverse berg på Cuba, då den här har sin naturliga plats.

Åter till huvudstaden Havanna och där besöktes bl a botaniska trädgården. *Pseudobombax* från balsatrafamiljen Bombacaceae visas. Erik Ekman har en hörna i Botaniska trädgården.

Vi kommer nu till området Cienaga de Zapata med kalkrikt träskland, diverse fåglar, Las Salinas - bassänger för havsvatten. Vi får se Cubas nationalfågel - tocororo, cubagöken (*Priotelus temnurus*). Området ligger i närheten av Grisbukten och trädlevande gnagare, som kan ätas, ses. Barracudor och krokodiler plåtas.

Insamlandet sker sedan i den västra delen av ön - Pinar del Rio. Här - Cajalbana- är det torrt och slingrande taggiga växter visas. En Asteraceae-lian, en gurksläkting och ett lianväxande gräs ses. Här finns rubiacéen *Roigella correifolia*. Vita blommor, och här är artens enda lokal på klotet.

Bromeliacéen *Tillandsia* finner man här. Botanisten Tillander kommer ursprungligen från Rogberga.

Färden går vidare mot staden Vinales. Här finns kalkberg, som legat under havsytan och liksom i Kina och Thailand rest sig över havsytan. På bergstopparna, mogoter, finns endemer. I håligheter i kalken finner man *Cubanola daphnoides*. Dessa blommor med änglatrumpetliknande blommor och fladdermöss pollinerar. Här får vi också se klippmålningar på väggarna.

Detta är ett tobaksodlingsdistrikt och vi visas bilder på små hyddor- torklador- för torkning av tobaksbladen. De blir sedan Havannacigarrer. Bilder på kulturväxterna kanel och kakao ses i en trädgård.

Resan går vidare mot Havanna och passerar turistfällan Sierra de Rosario. Här finns litet kulturhistoria i form av kaffeodling och -framställning. Bilder på kaffeurkärnare och kaffetork ses. Sedan följer turistbilder från huvudstaden Havanna med vyer från den berömda strandavenyen Malecon, domkyrkan, de klassiska fasaderna utmed stranden, och de ljusblå dörrarna. Vidare bild på Hotel Plaza där Erik Ekman bodde. De urgamla bilarna alla tillverkade före 1960, kubanska bussar gjorda av lastbilstrailer och bilder på minnen från nobelpristagaren Ernest Hemingway. Kolonialborgen El Morro ses. La Bodeguita, bluemarlin-fiske, mangoträd avslutar denna mycket trevliga framställning om en fjärran, inte särskilt ofta sedd, ö med många botaniska kvaliteter. Johan berättar vidare att det förekommer ganska mycket endemer inom växtriket i Stora Antillerna, till vilka Cuba hör - sannolikt 300-400 st. Botaniska Trädgården i Havanna är väl värt ett besök. En stor samling pressade växter från Cuba och Stora Antillerna finns förvarade på Riksmuseet i Stockholm - insamlade av Erik Leonard Ekman.

17 nov. Torbjörn Tyler: Skogs- och hagfibblor- släktet Hieracium. Fibblor av släktet *Hieracium* har vi ca 1500 arter av i Sverige. Det är faktiskt 25% av vår kärlväxtflora. Många av dem är knutna till hotade naturtyper och det gör att just fibblor kan fungera som indikatorarter för skyddsvärda naturmiljöer. Fibblorna är växtgeografiskt intressanta genom att de i hög grad har uppstått efter sista istiden och har låg spridningsförmåga. Antalet arter är stort och deras genetik gör att de är evolutionärt intressanta.

Av skogsfibblor finns i Sverige 653 arter och av hagfibblor 306. Småland är ett, vad gäller fibblor, synnerligen artrikt landskap, speciellt gäller detta Småländska höglandet. Här finns 58 arter skogsfibblor och 62 arter hagfibblor.

Torbjörn visade overheadbilder på pressade fibblor och berättade om hur man känner igen dem. Karaktärer att ta fasta på vid artbestämning:

1. Bladens form, färg och behåring.
2. Antalet stjäklblad.
3. Holkfjällens bredd och spetsighet.
4. Holkfjällens och holkskaftens beklädnad av a) glandelhår b) vitspetsade enkelhår c) stjärnhår d) ullhår.
5. Korgställningens uppbyggnad.
6. Torkade märkens färg.
7. Förekomst av ytterst korta cilier på kronbladens spetsar.

Anders Bertilsson visade ett flertal herbarieark med ”typer” av skogs- och hagfibblor samlade i Småland och Västergötland.

8 dec. Medlemmarnas afton. Kvällen inleddes med att Lennart Persson visade diabilder från olika botaniska aktiviteter.

- En maskrosexkursion 20 maj 2001 till Västergötland på initiativ av SBF. Anders Bertilsson ledde oss till intressanta maskroslokaler och deltog gjorde bl a den danske maskrosexperten Hans Øllgaard, Tomas Karlsson från Riksmuseet, Lennart Stenberg och Tommy Nilsson, den maskroskunnige amatörbotanisten från Virserum i Kalmar län.
- Bilder på växter och naturmiljöer från en resa till Omberg och Kråkebergsreservatet ovanför vätterbranten strax söder om Ödeshög.
- Ett besök hos konstnären Bo Mossberg i N. Bäck på Öland där han fick visa sitt sommarparadis med bl a många olika arter av orkidéer.
- Ängs- och blombilder från Runes ängar i V. Fagerhult. Se vidare ovan.

Efter sedvanligt samkväm tog Magnus Thorell över och visade bilder från en resa till Svalbard 1994. Vi fick en intressant guidning i ord och bild från denna karga plats om; kultur och livsförhållanden, naturen i stort och smått samt inte minst den arktiska, lågvuxna, men ack så färgglada floran.

//Styrelsen för Botaniska Sällskapet i Jönköping